

Brug filosofien

DR2, 2004, 6 x 24 min.

Denne serie fra DR2 består af seks udsendelser af hver 24 minutters varighed:

Seneca om vrede (26.07.2004)

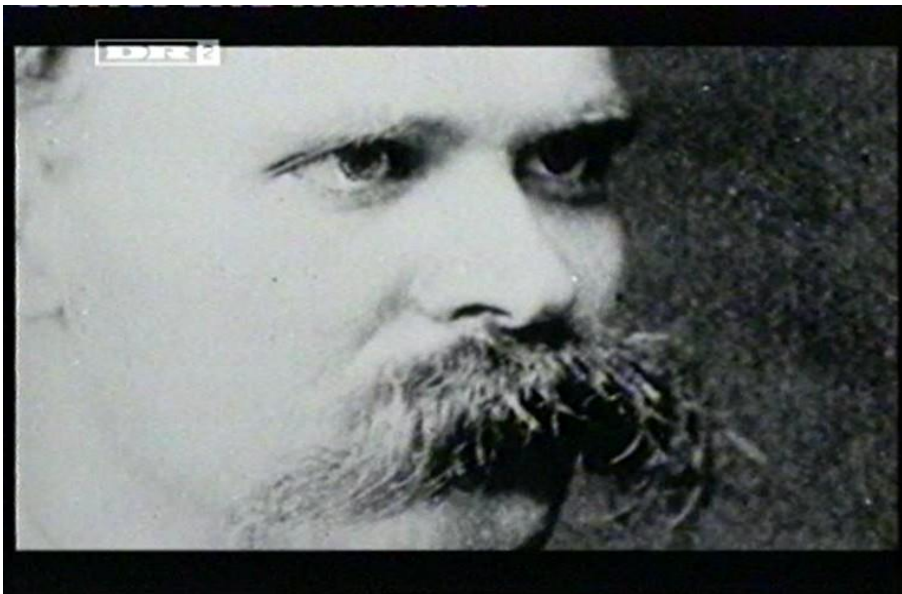
Schopenhauer om kærlighed (02.08.2004)

Epikur om lykken (09.08.2004)

Montaigne om selvagtelse (30.08.2004)

Sokrates om selvtillid (06.09.2004)

Nietzsche om modgang (13.09.2004)

Billederne i vejledningen er fra tv-udsendelserne.

Indledning:

I et samfund, hvor der løbende sættes spørgsmålstejn ved alle overleverede værdier, bør *selvdannelse* være højt på dagsordenen for alle. Det gælder ikke mindst unge mennesker, som måske for første gang står over for bevidst at skulle danne sig nogle reflekterede og grundlæggende livsholdninger og livsværdier - hvor af nogle vil præge dem resten af deres liv.

Selvdannelsen kræver viden om forskellige livsholdninger og livsværdier, men også både tid, vilje og evne til at reflektere over og diskutere disse, så materialet henvender sig til den ambitiøse og engagerede klasse.

I de seks udsendelser, som indgår i *Brug filosofien*, giver filosofen Alain de Botton sit personlige bud på, hvordan de seks udvalgte filosoffer på hver deres måde kan hjælpe det moderne menneske i den del af dets selvudvikling, som handler om at blive lykkelig (seriens originaltitel: Philosophy – a guide to happiness).

Udsendelserne kan dels give anledning til diskussion på klassen og dels gennem det videre arbejde med emnets facetter bidrage til en bevidstgørelse om de muligheder og begrænsninger, vi som sociale individer har for at skabe vores egen lykke.

Udsendelserne kan udmærket bruges hver for sig, og en lærer i tidsnød kan fx uden problemer vælge kun at bruge *én* af udsendelserne og de arbejdsspørgsmål, der er udarbejdet til den pågældende udsendelse.

Det vil være oplagt at bruge udsendelserne og arbejdsspørgsmålene i et tværfagligt samarbejde mellem fx fagene dansk, kristendomskundskab og samfundsfag.

Fælles Mål

For dansk efter 9. klasse:

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kunne lede møder og styre diskussioner
- udvikle et nuanceret ord- og begrebsforråd
- fremlægge og formidle stof med indsigt i, hvilken form der passer til situationen, og hvilke hjælpemidler der bedst støtter hensigten
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling.

For kristendomskundskab efter 9. klasse:

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- diskutere og forholde sig til grundlæggende tilværelsesspørgsmål og trosvalg på et fagligt grundlag
- identificere forskellige menneske- og natursyn og forholde sig til dem på baggrund af normer, etikker og bagvedliggende værdier
- diskutere og forholde sig til egen og andres opfattelse af tilværelsen på et fagligt grundlag.

For samfundsfag efter 9. klasse:

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på sociale klasser eller grupper og på sociale og kulturelle fællesskaber
- give eksempler på sociale institutioner og sociale normer
- give eksempler på forhold, der medvirker til dannelsen af forskellige roller i samfundet

- reflektere over, hvad egne og andres opfattelser af mennesker med anderledes levevilkår, levevis, tilhørsforhold og forestillinger betyder for gensidig accept og samspil i hverdagslivet
- anvende deres viden om sociale og kulturelle forhold som baggrund for at diskutere sociale problemer og konflikter.

Ideer til undervisningen

Forslag til læreren:

Spørgsmålene er tænkt som inspiration til læreren.

Klassen arbejder som helhed med én af tv-udsendelserne i serien ad gangen. Eleverne kan fx deles op i par. To par arbejder hver for sig med det samme arbejdsspørgsmål (se arbejdsspørgsmålene nedenfor).

De to par diskuterer dernæst i fællesskab de svar, som de hver især er nået frem til. Herefter præsenterer parrene som gruppe deres fælles/divergerende argumenter for hele klassen som oplæg til en fælles klassediskussion.

Under klassediskussionen tager mindst to elever referat på computer, og referaterne lægges efter diskussionen på e Levintra, og eleverne bruger referaterne som oplæg til et personligt essay, en avisartikel el. lign. om emnet.

Hvis læreren vurderer, at ovenstående arbejdsangang bliver for tidskrævende, kan man fx vælge nogle arbejdsspørgsmål fra, eller man kan nøjes med straks at lade én gruppe arbejde med hvert arbejdsspørgsmål og så lade dem præsentere deres argumenter for hele klassen som oplæg til en klassediskussion.

Hvis læreren vurderer, at det er for tidskrævende at arbejde med alle seks udsendelser, kan eleverne fx i grupper arbejde sammen om én udsendelse i hver gruppe og på baggrund af de arbejdsspørgsmål, der er knyttet til den pågældende udsendelse, diskutere og lave et produkt om emnet fx i form af et essay, en dramatisering på klassen af en hverdagskonflikt knyttet til emnet, en tv-debat for klassen med to/flere modsatrettede holdninger til emnet præsenteret af to/flere talsmænd samt en studievært - eller noget helt andet.

Arbejdsspørgsmål til eleverne:

Seneca om vrede:

Road rage: Har du oplevet at blive vred over andre i trafikken? Hvad skete der? Hvad havde du lyst til at gøre? Hvordan reagerede du rent faktisk? Fortryder du, at du faktisk (ikke) gjorde det, som du havde lyst til at gøre?

Seneca hævder, at vi er afmægtige over for verdens gang (nødvendigheden) på samme måde som en hund, der er bundet efter en stridsvogn, som kører i fuld fart, således at hunden er nødt til at løbe hurtigt efter stridsvognen for ikke at blive slæbt efter den og kvalt. Er det efter din mening et rigtigt billede på vores forhold til verdens gang? Hvorfor (ikke)?

Seneca hævder, at "velstand avler dårligt humør", og at vi altså bliver mere utilfredse og har alt for urealistiske forventninger, når vi bliver rigere på ting og penge. Hvad siger du til den påstand? Hvorfor?

Tror du, at det ville gøre en forskel for dit humør og dine forventninger til verden og andre mennesker, hvis du hver dag startede dagen med at forberede dig på alle de ting, der kan gå galt? Hvorfor (ikke)?

Seneca fremhæver, at lykkens gudinde, den romerske gudinde Fortuna, i sin ene hånd holder et overflødigshorn og i den anden hånd et ror. Hvad er hans pointe med at påpege det? Er vi fuldstændig underkastet skæbnen eller guds/gudernes vilje – eller har vi en fri vilje til at vælge (delvist) frit?

Schopenhauer om kærlighed:

Har du prøvet, eller kender du nogen, der har prøvet at blive at blive forladt af en, du/de var forelsket i? Hvordan reagerede du/de, og hvorfor?

Schopenhauer hævder, at ægteskabet får ægtefolkene til at afsky hinanden, men har han ret? Er der bedre måder end kernefamilien at leve sammen på for forældre og deres børn? Hvorfor (ikke)?

Har Schopenhauer ret i, at "kærlighed" er en illusion og et redskab, som vores biologiske forplantningsdrift ubevidst styrer os med, og som får os til at lede efter en partner, der kan give os "normale", afbalancerede og sunde børn? Hvorfor (ikke)?

Er alle de kulturelle ting, som vi foretager os (fx at spille musik, konversere med andre osv.) en slags lindrende erstatning for eller en forfinelse (sublimering) af vores uforløste og evige trang til kærlighed? Hvorfor (ikke)?

Er det bedre at have en pessimistisk og "fornuftig" forventning til kærligheden, så man ikke bliver stormende forelsket og pludselig risikerer at stå med et knust hjerte? Hvorfor (ikke)? Inddrag eventuelt St. St. Blichers novelle "Hosekræmmeren", hvis klassen har læst den.

Epikur om lykken:

Har du eller nogen du kender forsøgt at blive lykkelig ved at købe masser af luksus- og modevarer, og var det en holdbar løsning? Eller mener du som Epikur, at man skal leve uden at være afhængig af materielle goder for at være lykkelig? Hvorfor (ikke)?

Har Epikur ret i, at venner er en af de væsentligste bestanddele i et lykkeligt liv, og at man bør bo, spise og sove sammen med dem i en form for kollektiv? Hvorfor (ikke)?

Har Epikur ret i, at frihed er en af de væsentligste bestanddele i et lykkeligt liv? Hvorfor (ikke)?

Hvad kan en stadig filosofisk analyse af ens egen livsførelse mon bestå i, og har Epikur ret i, at den er en af de væsentligste bestanddele i et lykkeligt liv? Hvorfor (ikke)?

Har Epikur ret i, at reklamen bare udnytter vores behov for venner, frihed og et analyseret liv til at lokke os til at købe materielle ting, som i virkeligheden ikke kan erstatte dem? Eller kan reklame faktisk bidrage til at give os et lykkeligt liv? Hvorfor (ikke)?

Ekstra-opgave: Efter gruppearbejde og oplæg på klassen kan alle elever eventuelt slutte af med på computer og/eller på plancher at fremstille "modreklamer" fx inspireret af den, som de Botton hænger op i et stormagasin i Manchester (billedet herunder: en ældre Rolls-Royce parkeret foran et herskabeligt hjem og med det diskrete budskab angivet nederst til højre: "Happiness not included")

Montaigne om selvgatelse:

Diskutér, hvad der kunne ske, hvis du hudløst ærligt skrev ALLE dine inderste, intimeste, ubehageligste osv. betragtninger over dig selv og verden ned og fik dem udgivet, så alle kunne læse dem.

Er det stadig rigtigt i dag, hvad Montaigne hævder, at vores intellekt og fornuft gør os skamfulde over vores kroppe, som er uperfekte, pinlige, dyriske, ældes osv.? Hvorfor (ikke)?

Beskriv nogle af de mange teknikker, som vi bruger til at skjule, at der er noget, vi ikke er begavede nok til at forstå eller dannede nok til at vide, og diskutér, hvorfor det er så vigtigt for os ikke at virke "dumme" eller "uvidende".

Montaigne ser det som et ideal ikke at være "intellektuel", men fuld af "visdom", så giv konkrete eksempler på nulevende mennesker, du kender eller har hørt om, som efter din opfattelse er "vise", og begrund udførligt hvorfor.

Find eksempler på og diskutér det (u)rimelige i, at vi i Danmark har kulturelle fordomme ikke bare mod udlændinge fra (ikke-)europæiske kulturer, men også mod danskere fra andre landsdele og med andre dialekter end vores egen, og/eller danskere fra andre sociale klasser og med andre sociolekter end vores egen.

Sokrates om selvtillid:

Er du parat til at kæmpe for og åbent tale om dine intellektuelle overbevisninger på trods af risikoen for at blive frosset ud af din familie, dine venner, bekendte, alle...? Hvorfor (ikke)? Relatér mere generelt til konflikten mellem individ og fællesskab.

Har lederne i nutidens danske politik, erhvervsliv, kultur, videnskab, medier osv. opnået magt og ære på baggrund af evner, som man som "gennemsnitsdansker" bare stiltiende bør respektere dem for, eller bør vi /nogen som en (wannabe) Sokrates hele tiden udfordre dem til at kunne gøre logisk og modsigelsesfrit rede for de idealer og værdier, de hævder at stå for? Hvorfor (ikke)?

Diskutér fordele og ulemper ved, at du planlægger dit liv, så du altid handler i overensstemmelse med velgennemtænkte og logisk modsigelsesfrie idealer, der kan leve op til Sokrates' fem testkrav (1: find et alment accepteret udsagn om virkeligheden som fx: "det er godt at være rig"; 2: prøv at finde undtagelser fra udsagnet som fx: "rige mennesker bliver mistænksomme og tror, at andre kun kan lide dem på grund af deres penge"; 3: bedøm udsagnet igen; 4: prøv at nuancere udsagnet; 5: gentag processen til udsagnet er modsigelsesfrit og logisk).

Diskutér, om det er godt eller skidt, at Sokrates er så kendt, at han findes som køleskabsmagnet, og mere generelt om det er godt eller skidt, at svære filosofiske tanker bliver forklaret/formidlet/forvansket af journalister, tv-personligheder osv., så rigtig mange mennesker føler, at de kan forstå disse tanker og måske bruge dem i deres liv.

Er eller bør fx fokusgrupper være det rette udtryk for et moderne demokrati, eller hvordan skal man forestille sig fremtidens ideelle repræsentative demokrati eller måske endda ikke-repræsentative demokrati, hvor vælgerne fx tager direkte stilling til alle politiske forslag, lovændringer, grundlovsændringer osv. via direkte og daglige afstemninger på nettet?

Nietzsche om modgang:

Prøv at argumentere for, at det kan give mening, når Nietzsche ønsker sig selv og sine venner udfordringer og farer som smerte, fortvivlelse, sygdom, modgang, ydmygelse, selvforagt og manglende selvtillid.

Nietzsche bliver sindssyg, men er det sandt, at genialitet og sindssyge er tæt forbundne? Hvorfor (ikke)?

Er behårdt arbejde eller medfødt talent/genialitet det væsentligste for at frembringe det ypperste på et område i livet, og giver det i den sammenhæng mening fx at sætte særligt begavede elever sammen i eliteklasser? Hvorfor (ikke)?

Har Nietzsche ret i at øl, narkotika, kristendom, religion osv. kun fungerer som "hyggelig" lindring for svage mennesker, der er bange for livets alvorlige udfordringer og søger beskyttelse i en middelmådig flokmentalitet samt styrke i simpelthen at være flest? Hvorfor (ikke)?

Har Nietzsche ret i, at svage mennesker er misundelige på de få stærke og derfor bedrager sig selv ved at prøve at få deres egen middelmådighed til at fremstå som en styrke ved i kor at bræge, at de stærke i grunden "er lige som os andre", og at de stærkes triumfer, berømmelse, magt, ansvar osv. slet ikke er noget særligt at stræbe efter, fordi "ved jorden at blive, det tjener sig bedst", når man risikerer "højt at flyve, dybt at falde"? Hvorfor (ikke)?

Supplerende Materialer

Følgende er forslag til supplerende materialer, der evt. kan lånes på dit lokale CFU.

Janne Teller: Intet (roman)

Jostein Gaarder: Sofies Verden (roman, som også er lavet som norsk tv-serie, der kan købes hos CFU)

Steen Steensen Blicher: Høsekræmmeren (novelle)

Ann S. Pihlgren: Sokratiske samtaler i undervisningen

EMU: Livsfilosofi og etik: <http://www.emu.dk/gsk/fag/kri/uvforloeb/livsfiloetik/menuside/index.html>